

UKRANERNE

2.del

Nedslag i historien om det slaviske ukraner-samfund
fra det 6. til det 14. årh

Christian Spangshus

© Christian Spangshus 2020

1.udgave 2020

2.udgave 2021

Adresse: Christian Spangshus, Kroghsvej 21, DK-7500 Holstebro

Ukranerne, 2

Ukranske lokaliteter

samt

Kilder og litteratur vedr. Ukranerne, 1 og 2

af

Christian Nissen Spangshus

Stranden ved Ueckermünde

[Tim Köhler, Hundestrand Ueckermünde \(36372308585\), CC BY-SA 2.0](#)

Holstebro, 2021

Ukranske lokaliteter

af

Christian Nissen Spangshus

Denne del beskæftiger sig med lokaliteter i Ukranerland, hvor stednavnet er af slavisk oprindelse og/eller hvor der er kendskab til tidligere slavisk bosættelse og/eller forsvarsanlæg fra den slaviske tid.

Listen er næppe fuldstændig, dels kan ethvert spor af en tidligere slavisk bosættelse være forsvundet eller ikke fundet endnu, dels er de polske naboers navngivelse af stedet med et slavisk navn ikke noget sikkert bevis for en slavisk fortid.

”Ukranerland” er i dette skrift en betegnelse for den største udstrækning af det område, der beboedes af den vestslaviske ukraner-stamme.

Alt Galow

Alt-Galow var en slavisk fiskerboplads ved Odra. På borghøjen var der en senslavisk borg, der i det 13. årh. var sæde for lokale stormænd. Stedet blev i 1277 omtalt som "curia Golow". Fra 1354 hørte stedet under Pommern. Borgen og landsbyen var lagt øde allerede i det 13. årh.

Angermünde

Fra omkring år 700 har slaviske folk af stammen ukranere slået sig ned her. Spor af deres tilstedeværelse findes især i nærheden af Mündesee nord for byen.

Mündesee set fra Angermünde

[Marco Neuber](#), [Panorama-muendesee-big](#), [CC BY-SA 3.0](#)

Baumgarten

Dette sted går formentlig tilbage til en slavisk bosættelse, der i 1240 blev kaldt Bomgarde, og som tilhørte bispedømmet Cammin (i dag Kamień Pomorski i Polen).

Brüssow

Her var der en slavisk bosættelse, der ved slutningen af det 12. årh. blev en germansk by. Navnet stammer fra gammelpolabisk.

Carmzow

I Carmzow sydvest for Brüssow har man afdækket en kvindegrav, hvor den døde har været af høj byrd eller i hvert fald meget rigt udsmykket.

Cremzow

Landsbyen blev grundlagt i det 12. eller 13. årh. Egnen var også tidligere befolket af slaviske stammer, der beskæftigede sig med landbrug eller fiskeri. I en jordebog fra 1375 bruges stavemåden Kremzow.

Criewen, ved Alter Oder

Et gammelt slavisk fiskerleje er omtalt i 1354

Damitzow

(øst for Prenzlau, nær den polske grænse)

Der har været senslavisk beboelse på Schlossinsel i Schlossee.

Drense

Fra voldstedet Drense, nær Prenzlau. Photo by Ronny Krüger

Voldstedet i landsbyen Drense, sydøst for centrum i Grünow og ca 9 km øst for Prenzlau, ligger i landsbyens centrum, mellem gaderne Drenser Strasse (vest og nord) og Schanzenweg (øst). Noget længere mod syd går vejen L25.

Af en terrænmodel af voldstedet kan man se at hovedborgen har ligget sydligst på borgområdet der er omgivet af den stadig imponerende vold.

Borgområdet har dækket et areal på 185 x 240 m. (*Biermann, 1982*).

Arkæologerne mener at kunne konstatere et tidligere forborgsanlæg mod syd.

I omegnen af Drense, der antages at have været ukranernes hovedborg på et tidspunkt, har man fundet spor af adskillige slaviske bosættelser.

De fleste af de fundne genstande, især keramik, antyder en beboelse på stedet mellem ca. 920 og 980 (*Biermann, 1982*). Enkelte andre, dybereliggende fund dateres imidlertid til 2. halvdel af 800-tallet.

Af de fundne genstande menes en ringnål og et vedhæng at være af skandinavisk oprindelse (*Biermann, 1982*)

Der er også fundet adskillige mønter, der for de flestes vedkommende antages at stamme fra 1100-tallet.

Hvad angår den sidst anlagte vold anslår *Biermann* at den er opført tidligst omkring år 900, mens andre (*V.Schmidt*) tidligere har anslået et tidspunkt i første halvdel af det 9.årh.

Selve anlæggets historie går dog tilbage til slutningen af det 8.årh. Til forskel fra mange andre borge i ukranernes land blev Drense udbygget i 900-tallet.

Drense, der sandsynligvis har været sæde for en betydelig stammehøvding, måske endda af den øverste leder af stammen, afløstes formentlig senere af borgen i Prenzlau som hovedborg.

I det 11. og 12.årh. udviklede Drense sig til en større borgby, præget af handel og håndværk – en markedsby.

Den middelalderlige skik med bygningsofre, hvor der hyppigt blev anvendt dele af døde dyr og endda – sjældnere – menneskeofre, er der et eksempel på i Drense, hvor man i forborgen, i et hjørne af et fundament til et hus fandt rester af et barnekranium. Bygningen var opført

ved slutningen af det 9. årh. (*V. Schmidt, 1989*). Tanken bag sådanne ofre var at ære husets ånd, der ellers kunne finde på at bringe huset til fald.

Eggesin

Oprindeligt hed denne slaviske landsby Gizin eller Gizyn (1216), men også Chyzin (1267). Senere blev det til Egezyn (1296).

Falkenwalde (sø for Prenzlau)

Slavisk bosættelse nævnt 1375.

Fahrenwalde

Ca. 2,2 km nordøst for Fahrenwalde ligger resterne af en slavisk lavlandsborg.

På gamle luftfotos kan man se voldstedet som et rundovalt fæstningsværk, ca. 90 m i tværsnit. En stor del er dog i senere tid blevet overpløjet.

Fergitz

Fergitz var en ø med en borgvold. Denne ø lå i den sydlige del af Oberuckersee og antages at være anlagt omkring 988 og derefter – helt indtil det tidlige 1200-tal - udbygget flere gange. Denne borg antages at have været et forvaltningscenter for omegnen.

Fra øen førte en bro over til fastlandet ved Fergitz og anden (længere) bro op til "klosterhalvøen" nær Seehausen ved søens nordende. Den lange bro menes at være bygget i 990-erne.

Fra disse broer er fremdraget anvendte pæle og bjælker.

I 1914 gjordes et forsøg på at bygge en bro fra Fergitz over til øen på samme vilkår, som slaverne havde i sin tid. På denne strækning er vanddybden i søen væsentlig større (6 m.) end længere nordpå, hvor den lange bro var blevet bygget. Forsøget lykkedes i det store og hele.

Øen var delt på tværs af et sumpområde, det vil sige at besøgende, der kom fra nord, skulle passere både broen og nordøen (med beboelse) samt forcere sumpen, før de kom til hovedborgen, der lå på et plateau på den sydlige og større del af øen.

Borgvolden havde en diameter på 165 m. Den var op til 4 meter høj.

Man har på øen fundet bl.a. et barneskelet sammen med et kranium fra en voksen. Disse var ikke begravet ordentlig men lå tilfældigt, hvorfor man mener, at det har drejet sig om ofre for et overfald på borgen. (Biermann: Der Burgwall von Fergitz)

Ved udgravninger tidligt i det 20.årh har man vurderet, at der har boet slaver her siden det 8.årh., og at de har ernæret sig ved både jagt, fiskeri og agerbrug. Borgen blev opført henimod 988 på stedet for en tidligere ubefæstet beboelse, altså kort efter veleter-opstanden i 983, hvor slaverne igen blev uafhængige. Anlægget overlevede den pommerske ekspansion i Uckermark omkring 1150.

Både kraftige brandspor og mange skeletrester tyder på et voldsomt angreb på borgen i første halvdel af 1200-tallet, der formentlig har medført, at man måtte opgive forsvarsanlægget.

Ved undersøgelser af skeletrester af dyr fundet på borgøen, kunne man af de med sikkerhed identificerbare rester konstatere et flertal af rester af kvæg (660), antalsmæssigt derefter svin, får/geder, hest, rød hjort, vildsvin og mange flere. (Biermann: Der Burgwall von Fergitz).

Burgwallinsel i Oberuckersee
Daniel Budde, [Lake de Oberuckersee Burgwallinsel](#), [CC BY-SA 3.0](#)

Flemsdorf (sydvest for Schwedt). Enkelte fund tyder på slavisk beboelse på en ø i den langstrakte Wustrowsee nord for landsbyen, formentlig i det 10-12.årh.

Fürstenwerder

(nordvest for Prenzlau)

I Grosser Parmensee er der på en ø fundet rester af slavisk tilstedeværelse.

Gartz

Navnet kommer af det slaviske gard (grad, gród, gorod) for en by eller en borg. I Gartz er der fundet murrester og grave fra en pommersk

fyrsteborg. Denne borg er blevet anlagt på stedet for en endnu tidligere slavisk borgvold.

Pulverturm (Krudttårnet) i Gartz

Gatow

Gatow var oprindeligt et slavisk fiskerleje ved Odra, nævnt 1347.

Göritz

Det område der i dag er Göritz kommune var befolket allerede i stenalderen og i bronzealderen. I løbet af de første 1000 år af vores

tidsregning har først germanske stammer og siden (fra det 6. og 7. årh.) slaviske stammer slået sig ned her. Fra det 12. årh. kom området under tysk indflydelse.

Grambin

(ved Szczecin fjord, vest for Ueckermünde)

Grambin var en slavisk boplads og fiskerlandsby, nævnt 1451. I midten af det 17. årh. var området behersket af Sverige. I Grambin udmunder floden Zarow i Szczecin fjord.

Zarow's udmunding i Szczecin fjord ved Grambin
Thomas Böhme, [Zarowmündung ins Haff](#), [CC BY-SA 3.0](#)

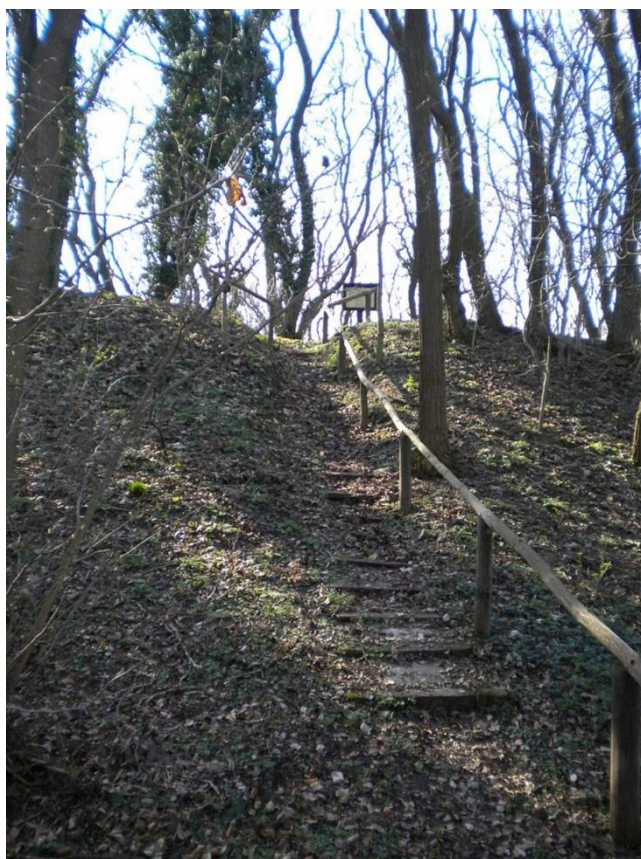
Gramzow

Stedet blev omtalt i 1168 som: Villa Gramsowe og er dermed ifølge historikeren Lieselott Enders den ældste dokumenterede lokalitet i Uckermark.

Under gravearbejder ved bygningen af gasrørledningen OPAL er der ved Neumeichow sydvest for Gramzow fundet en gruppe af 7 slaviske begravelser fra første halvdel af det 12. årh. Skeletterne stammer fra 4 voksne og 3 børn og de lå alle i udstrakt rygleje i retningen øst-vest. Hos en 45-50-årig kvinde konstaterede man i kraniet op til 6 osteomer (knoglesvulster), bl.a. lige over det venstre øje, hvilket må have givet kvinden svære problemer, selvom svulsten er godartet.

Gross Fredenwalde

Den såkaldte "Wallberg", en halvø omgivet af et sumpområde, formodes at have været beboet af slaviske stammer fra det 6. årh. Fra det 8. årh. opstod der her på en aflang kunstig forhøjning (ca. 75 x 100 m) et borganlæg. Det er et af de sydligste anlæg af denne type i Ukrainerland. Omkring år 1000 blev borgen af ukendte grunde forladt. (Die Geschichte von Gross Fredenwalde).

Højen på Wallberg ved Gross Fredenwalde

[Aquilla, Aufstieg zu Wallberg in Groß Fredenwalde, CC BY-SA 3.0](#)

Jatznick

I 1354 blev landsbyen Jatznick omtalt første gang i dokumenterne. Stedet var oprindeligt beboet af slaver, der har givet landsbyen dens nuværende navn.

Kleptow

Kleptow opstod i sin nuværende form i løbet af østkoloniseringen i det 12.-13. årh. og fik da sin egen landsbykirke. I jordebogen for Mark Brandenburg fra 1375 anvendtes skrivemåden Cleptow. Man mener, at navnet har gammelpolabisk oprindelse.

Krackow

Stedets navn er af slavisk oprindelse. Ifølge arkæologerne blev der anlagt en slavisk landsby her på et tidspunkt efter 600. I 1271 nævntes stednavnet i forbindelse med en gave fra Otto von Ramin til franciskanerordenen i Szczecin.

Liepe

(nordøst for Eberswalde).

Det er usikkert om dette sted har været beboet af ukrainere eller retjanere. Navnet kommer af slavisk: lipa (lindetræ). Sydøst for den nuværende bebyggelse har ligget såvel en gammelslavisk som en senslavisk bosættelse. Ved Liepe er bl.a. fundet et jernsværd fra det 9. årh., sandsynligvis en gravgave. På oversiden af sværdets parérestang ses en latinsk inskription: HILTIPRET, hvilket kunne tyde på en frankisk oprindelse. - Fra 1258 kender man stednavnet Lipe.

Liepe med Lieper See (floden Wriezener Alte Oder)
[RalfR](#) → [DOG 2008](#), [Liepe-luftbild-rr-800](#), [CC BY-SA 3.0](#)

Liepgarten (nord for Torgelow)

Liepgarten blev i 1241 nævnt som Lipegora, po: Lipia Góra.

Liepgarten. Byvåben

Lychen

Ved Wurlsee nordvest for Lychen (nordvest for Templin) har der på en nuværende halvø formentlig i det 10.-11.årh. ligget en senslavisk øborg, som dengang befandt sig omkring 60 m fra fastlandet.

Wurlsee ved Lychen

Melzow

(øst for Oberuckersee)

Området har været beboet siden den yngre stenalder. Omkring 600 blev stedet befolket af slaviske kolonister.

Navnet, der muligvis er afledt af et slavisk personnavn, findes først i kilderne fra 1540 i formen Melsow. Et skovområde øst for Oberuckersee kaldes Melzower Forst. Ved skovens nordlige rand er der fundet spor af beboelse fra den senslaviske periode. Arkæologerne har fundet spor af en befæstet boplads, ikke-befæstede bopladser og grave. Mod nord og vest er området afgrænset og beskyttet af en hel række småsøer. Mod nord strækker sig en sænkning, der forbinder Grosser Rathsburgsee med Kleiner Rathsburgsee. På en forhøjning i terrænet ses en vold, der omringer et areal på ca 215 x 90 m. Fundene på stedet – der er

beskedne på grund af en tidligere og ulovlig eftersøgning med detektorer
– omfatter skår af senslaviske keramikpotter
Bopladserne synes at være anlagt i første halvdel af 1000-tallet.
(Biermann: Mittelzentrum)

En sø i Melzower Forst. - Daniel Budde, [Lake de melzow s kurven see](#), [CC BY-SA 3.0](#)

Menkin (sydøst for Pasewalk)

Menkin opstod omkring 1200 som en landsby med en kirke bygget af marksten. Landsbyen lå på et tidligt slavisk bosættelsesområde. Den nye landsby kom til at høre under borgen i Löcknitz.

Burgwall Naugarten umiddelbart øst for landsbyen

Naugarten

Stedet ligger vest for Prenzlau, ved søen af samme navn og blev nævnt første gang i 1239. Dens oprindelige navn: "Novo grad" vidner om en tidligere slavisk befolkning på stedet. Ved den østlige indfartsvej til landsbyen ses et voldsted, der vidner om den slaviske bosættelse.

Nechlin

(nord for Prenzlau, nævnt 1314)

Landsbyen ligger på floden Ueckers vestre bred, og man har her ved undersøgelser af flodbunden fundet adskillige værdifulde genstande fra oldtiden – men også fra den slaviske tid, herunder en stor tindoringering (givetvis hæftet på et pandebånd), som var et udbredt kvindeligt smykke hos slaverne. Dette eksemplar er antagelig fra det 11. eller 12. årh.

I øvrigt finder vi knap 1 km øst for fundpladsen ved Nechlin (dvs. øst for Uecker) borgvolden ved Nieden. (Biermann: Flussfunde)

Nieden

(Nordøst for Prenzlau).

Tidligere omtalt som Nedam eller Neddamm. Nordøst for Nieden var der en tidligt slavisk borgvold fra det 8. årh. Borgvolden er i tidens løb blevet ødelagt ved jorddyrkning, men enkelte dele af landsbyen kan stadig ses.

Niederlandin

(Vest for Schwedt)

Byen Niederlandin blev nævnt første gang i 1250. I århundrederne før havde stedet været beboet af slaviske stammer. I 1354 brugtes betegnelsen "Landyn" som en fællesbetegnelse for om Hohenlandin og Niederlandin. - I en biskoppelig jordebog fra 1459 kaldtes landsbyen "parva Landin" (Lille Landin).

Af de få bygningsmindesmærker er et slotstårn fra det omkring 1500 opførte slot bevaret.

Slotstårnet i Niederlandin

[Uckermaerker](#), [Niederlandin 06 15 15 jiw](#), [CC BY-SA 3.0](#)

Oderberg

(Nordøst for Eberswalde)

Oderberg gennemstrømmes af floden Alte Oder. - Arkæologerne har kunnet konstatere beliggenheden af et tidligt slavisk borganlæg på Albrechtsberg og en senslavisk borgvold under den senere fæstning ved navn "Bärenkasten". Man mener, at den slaviske bebyggelse har heddet Barsdyn. Hvilken eller hvilke slaviske stammer der har bygget borgene er usikkert.

Floden Alte Oder i Oderberg set mod øst
[RalfR](#), [Oderberg-panorama](#), [CC BY-SA 3.0](#)

Papendorf

(nord for Prenzlau) ([pol.](#) hist. Będzieszyn)

Stedet var tidligere en slavisk markedsplads.

(*Messal, 2017. Forler, 2005*)

Pasewalk (1150: Posduwlc (af polabisk), senere Pozdewolc (1168) og Pozwalc (1260) m.fl. Her var der tidligt en befæstning omkring en slavisk boplads, der også var en handelsplads. Stedet blev allerede i det 7.årh. befolket af ukraner-stammen. I dag er der ikke noget tilbage af borganlægget, i hvert fald ikke over jorden, da det er skjult af nye bygninger.

Broen over Uecker i Pasewalk

jens@storchenhof-pap..., [Ueckerbrücke Pasewalk - panoramio](#), CC BY-SA 3.0

Passow

(Nordvest for Schwedt)

Udgravninger her i 2003-2005 har påvist bopladser og andre tegn på menneskelig aktivitet, både fra slavisk tid og væsentlig ældre tid, nemlig spor fra yngre stenalder og en bosættelse fra sen bronze- eller tidlig jernalder.

Denne lille flod Welse kommer fra syd og beskriver en bue vest om Passow, hvorfra den løber mod øst og munder ud i Odra.

500 m sydvest for landsbyen, hvor vejen B166 fører syd om landsbyen, blev fundet gjort på grund af denne vejbygning.

Her fandtes: en tidlig slavisk bosættelse (antages at være fra sidste halvdel af 700-tallet til og med begyndelsen af 800-tallet, ca. mellem 740 og 820), en middel- eller senslavisk bosættelse, en middel- eller senslavisk ringvold (slutningen af det 9. til det 10. årh. og en senslavisk gravplads (11.-12. årh.)

Den lille ringvold, der har ligget ved Welse-floden og sandsynligvis nær et overgangssted over floden, har et gennemsnitsmål på lidt over 70 meter. Anlægget har antagelig været benyttet indtil senslavisk tid og er i det 13. årh. blevet ombygget til et motte-bailey-anlæg. Det har formentlig været sæde for lokal ukraner-høvding (Biermann, 2010).

Welse floden

[Uwe Gille, Welse 2000, CC BY-SA 3.0](#)

Penkun

(øst for Prenzlau)

Penkun eller Pencun blev første gang omtalt som "vicus Pinkun", altså som en landsby, nemlig ved en byttehandel mellem hertug Barnim I af Pommern og biskop Conrad III af Cammin (Kamień Pomorski) i 1240. Tidligere fandtes der her en slavisk bebyggelse omgivet af en borgvold.

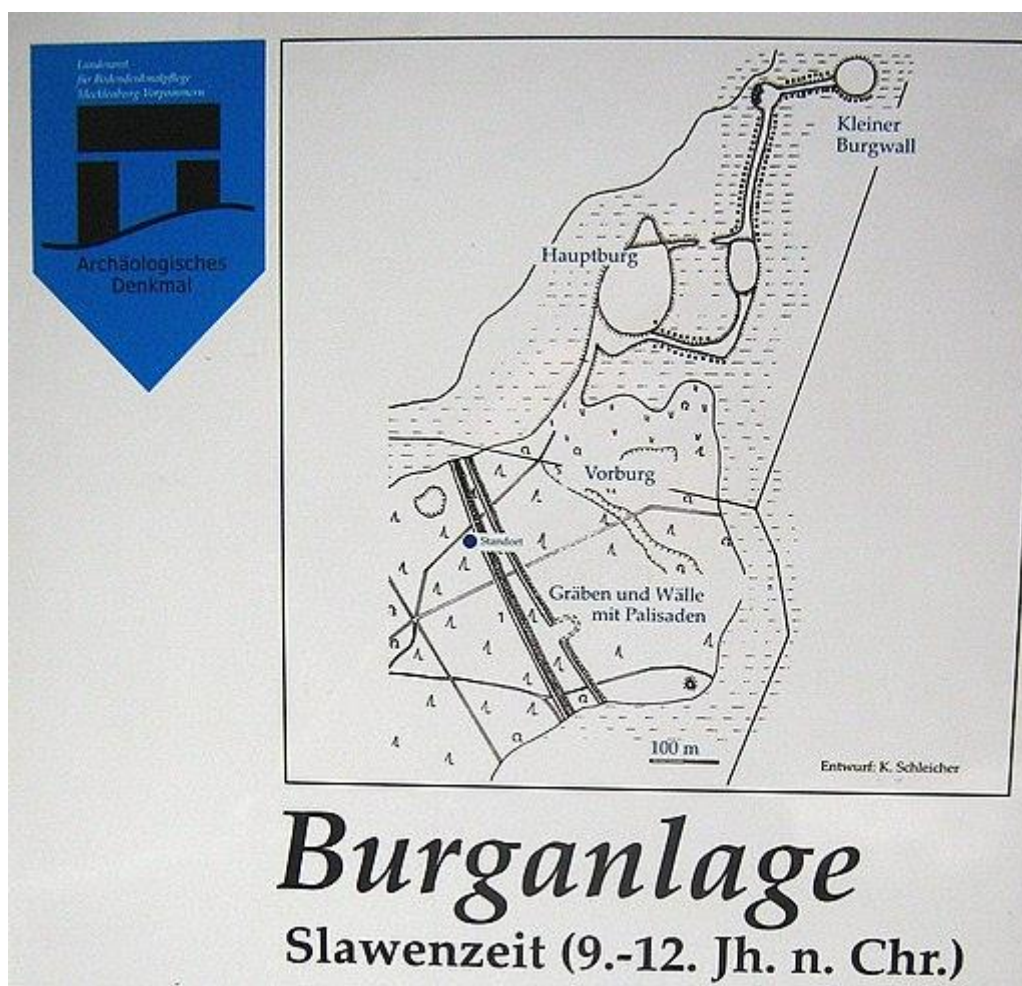
Pinnow

(Vest for Schwedt)

Landsbyen blev i 1354 omtalt som Pynnow. Arkæologiske undersøgelser har afdækket en slavisk boplads her før den tyske kolonisering.

Plöwen (sydøst for Pasewalk)

Nær Plöwen, mellem Plöwen, Boock og Löcknitz ligger en voldborg bestående af en hovedborg og to mindre anlæg. Borgen har været anvendt mellem det 9 og 12. årh. Anlægget kaldes Burgwall Hühnerwinkel eller Burgwall Boock. Steder var formentlig en tilflugtsborg, der har været omgivet af jordvolde med palisader. Forborgen har ligget syd for hovedborgen. Anlægget har formentlig været sæde for en ukranerhøvding, hvis magt må have været begrænset. Et nyere anlæg på stedet stammer formentlig fra tiden omkring år 1000.

Burgwall Hühnerwinkel nær Plöwen.

[Botaurus](#), [Burgwall-Hühnerwinkel-Infotafel-19-03-2010 278](#), [CC BY 2.0](#)

Polzow

(øst for Pasewalk)

Stedet blev i slutningen af 1300-tallet kaldet Poltzow.

Ved undersøgelser på stedet er der fundet spor af en slavisk bosættelse, således adskillige fund af keramik fra tidlig slavisk og mellemslavisk tid.

Potzlow

"Kleiner Ringwall" ved Potzlower See (vest for Oberuckersee).

Ca. 1,5 km sydøst for kirken i Potzlow (i kommunen Oberuckersee) ligger de endnu genkendbare rester af en træbygget lavlandsborg opført omkring 900 og benyttet til ca. 1000. Det drejer sig om en ca. 50x40 m stor voldborg der er placeret i vestenden af en halvø ved Potzlow-søen. Muligvis har halvøen for over 1000 år siden været en ø. Borgen har givetvis været sæde for en lokal ukraner-høvding. Borgen er sandsynligvis blevet opgivet før 983, dvs. før slavernes oprør. Efter det sejrige oprør byggede ukrannerne noget større borge, således den få kilometer mod syd beliggende øborg (Fergitz) i Oberuckersee.

Prenzlau

(n.1187)

En af stammens vigtigste centre var en befæstet bebyggelse ved nordkysten af Unteruckersee, hvor byen Prenzlau (den slaviske form var: Przęclaw) opstod. Anlægget var beliggende, hvor floden har sit udløb fra søen og bebyggelsens levetid har været fra det 10. til det 12. århundrede. Borgen – i hvert fald den seneste - stammer fra tiden omkring 1100.

Ramin

Byen blev grundlagt som en slavisk bebyggelse og oprindeligt bar stedet det slaviske navn Rambyn eller Ramin. En pommersk adelsfamilie kaldte sig "von Rambyn" (Meklenburgisches Urkundenbuch. IV)

Retzin

Ca. 3,7 km nordvest for Retzin, øst for Randow-floden og syd for Löcknitz ligger de velbevarede rester af et slavisk borganlæg. Voldstedet kaldes Retziner Burgwall. Volden har været ca. 200 m. lang, men mod nord har der ikke været nogen vold. Man må forestille sig, at den lille sø, Leichensee, på dette sted har dannet en naturlig beskyttelse. Søen har i øvrigt et afløb til Randow. Volden har stadig en højde på 2-3 m. Inden for den ydre vold har der ligget en central befæstning med en diameter på ca. 75 m. Borgen er formentlig blevet opført for at kunne kontrollere en overgang over floden. I et dokument fra 1267 udstedt af biskoppen af Kammin (Kamień Pomorski) omtales borgen Lokenitz. Endnu i det samme århundrede blev den slaviske borg udbygget og overbygget med en teglstensbygget fæstning af tyskere. Borgtårnet er stadig bevaret. Kun 2,5 km sydligere fandtes en anden slavisk borg, nemlig Ramin.

Retziner Burgwall

Rollwitz

(syd for Pasewalk)

Ved udgravninger er der her fundet flere rester af keramik fra slavisk tid.

Rossow

(sydøst for Pasewalk)

Stedet var beboet af slaver fra det 7.- 8.årh.

Rothemühl

(Sydvest for Torgelow)

Det slaviske voldsted Rothemühl har været beboet mellem det 7. og 9.årh. Det ligger syd for Rothemühl på Schanzenberg, den højeste del af højdedraget Brohmer Berge. Det består af 3 dele: en lille højborg og to noget større forborge. I alt dækker borganlægget ca. 20 hektar. Den ydre vold var delvis en dobbeltvold. Funktionen var antagelig primært som tilflugtsborg.

Volden omkring forborg 2 på Schanzenberg ved Rothemühl

Rothenklempenow

Stedet nævntes 1295 som Clempenowe. På polsk: Klępnowo.

I den vestlige udkant af Rothenklempenow har der antagelig ligget et slavisk borganlæg. En senere tysk borg, hvoraf tårnet stadig er bevaret, blev bygget på en høj, der må have rummet den slaviske borg. Få meter vest for højen ligger søen Haussee.

Borgtårnet i Rothenklempenow

7alaskan, [Rothenklempenow - wieża - panoramio](#), CC BY-SA 3.0

Schmölln

Lokaliteten ligger ved Schmöllner See øst for Prenzlau. Umiddelbart øst for landsbyen står de skovbevoksede rester af en slavisk borg. Anlægget strækker sig ca. 100 meter fra nord til syd.

Schöneberg

(Øst for Angermünde, vest for Odra)

De ældste spor af beboelse stammer fra den yngre stenalder. Den lille landsby blev antagelig anlagt i det 13. årh. Fra 1355 stammer betegnelsen "Slavica villa Schonemberge". Stedet har altså været kendt som en slavisk bebyggelse.

Schönfeld-Uckermark

Schönfeld (nordøst for Prenzlau)

1 km sydsydvest for Schönfeld findes de velbevarede rester af en slavisk borg. Det skovbevoksede voldsted på en langagtig forhøjning i terrænet kaldes "Schwedenschanze". Volden er omtrent ovalformet med en ydre diameter på 95 x 90 m. Volden har været 5-6 m. høj. Der var kun én adgangsport, nemlig mod nordøst. Foran volden og måske også indenfor har der været en voldgrav. Indtil videre er der ikke foretaget dybere udgravninger på stedet, men enkelte fund er gjort nær overfladen. Desuden har man konstateret tilstedeværelsen af en affaldsgrube med keramikrester og dyreknogler. Ud fra størrelse og form vurderes anlægget at være fra det 9. årh. En C14-datering på flere stykker trækul fra udgravningen har muliggjort en tidsmæssig fastsættelse, der ligger mellem slutningen af 800-tallet og begyndelsen af 900-tallet. Det vigtigste fund her er måske et sværd, der blev udgravet i den nordøstlige del af borggården, nær volden og formentlig ved adgangsporten. Arkæologerne antager, at sværdet er blevet tabt i kamp og har ligget begravet på stedet i ca. 1050 år. Sværdet er 94 cm langt – hæfte og klinge tilsammen. En omtrentlig datering siger midten af 900-tallet. Øverst på sværdets klinge ses en kort indskrift, der desværre har været umulig at tyde. Det samme gælder indskriften på den anden side af klingens.

Andre sværdfund:

Fra den centrale del af Ukrainerland har man kun kendskab til 14 sværd, der er fundet ved arkæologiske udgravninger. Heraf kan nævnes et sværd fundet i Odra-floden ved Schwedt. Dette sværd havde en indskrift: +VLFBERH+T. Det drejer sig her om en kendt gruppe sværd, hvor navnet Ulfberht formentlig er et varemærke. Navnet er frankisk, men sværdene er fundet overalt i Europa, ikke mindst i Skandinavien ("vikingesværd"). Et andet Ulfberht-sværd, der ligner våbnet fra Schönfeld, er fundet ved Alt Galow ved floden Alte Oder.

De fundne, "frankiske" sværd tyder på et vist handelssamkvem mellem Frankeriget, Skandinavien og de slaviske lande ved Østersøen. Sværdene behøver ikke at være importeret i hel stand, men måske i dele: klinge, hæfte og parerstang, der så er samlet af en håndværker i f.eks. Ukrainerland.

Schwedt/Oder

I Schwedt an der Oder var der i den slaviske tid en stor tilflugtsborg. Dengang lå den på én af tre øer i floden Odra. Alle tre øer var beboet af en slavisk stamme, formentlig ukranere. Øerne var forbundet med broer. I forbindelse med borgen fandtes måske også et kultsted, idet man har fundet en lille kultfigur af bronze, der fremstiller en skægget mand. Dette er også sandsynligt ud fra stedets navn, der betyder "hellig" (slavisk: svet). Borgen har vel især været brugt mellem det 9. og det 12. årh. Den runde vold var ca. 360 m. lang og omringede et areal på ca. 240 x 130 m. Kun ud mod floden var der ingen vold. Det ser ud til, at den slaviske befolkning i første halvdel af det 12. årh. er flyttet ind på den høje, vestlige, flodbred, antagelig på grund af en stigende vandstand i floden.

Seehausen (syd for Prenzlau)

Ved nordenden af Oberuckersee syd for den lille bebyggelse Seehausen findes en halvø der strækker sig ud i søen fra nord. Ved udgravninger med det formål at undersøge det kloster, der havde ligget på østsiden af halvøen fandt man i 2012 under klosterkirkens fundament spor af en slavisk bosættelse fra det 10.-12. årh. Endnu dybere fandtes spor af menneskelig tilstedeværelse fra både sten-, bronze- og jernalderen. - Fra den slaviske tid fandt man arnesteder og adskillige gruber, antagelig først anvendt til kornopbevaring og siden som affaldsgruber. Beboerne har efter alt at dømme været jordbrugere og kvægbrugere. Under udgravninger afdækkedes også en kvindegrav og en barnegrav, hvor de døde bar hhv. en senslavisk tindingering ("pandebåndsring") og en halsring. (Biermann, 2014; Bartrow, 2014)

Seelübbe

(syd for Prenzlau). Fundet af en pæl fra det lavtliggende område mellem Oberuckersee og Unteruckersee, sydvest for Seelübbe er blevet dateret til "omkring eller efter" 699. Pælen kan stamme fra anlæg af en bro eller en vej, eventuelt en dæmning. Dateringen er dog langt fra tydelig og anlægget kan være fra langt senere i det 8. årh. (Biermann: Über das dunkle Jahrhundert).

Stolpe an der Oder

Ved Stolpe fandtes der allerede en slavisk bebyggelse (ukranere) i det 8. årh. I det 12. årh. blev et slavisk borganlæg overbygget af danskere med en tårnborg. At det var danskere skyldtes, at Hertugdømmet Pommern (hvor Stolpe lå) netop på denne tid befandt sig under dansk overhøjhed. Ved Stolpe har man fundet 8 slaviske grave og en stor møntskat.

Stolpe ligger ved Odra på flodens vestlige side. På et højedrag næsten midt i bebyggelsen, der skråner ned mod floden, ligger det slaviske borgområde, i midten af hvilket står et borgtårn. Det borgtårn (lokalt kaldet Grützpot), der blev rejst i det 12. årh., havde en samlet højde på 25 m., hvoraf 10 meter var under jorden. Tårnmurens tykkelse i den allernederste del udgjorde ca. 6 m. Tårnets ydre diameter var ca. 18 m. Nordvest for tårnet findes en begravningsplads. Området her og nord for borgen blev undersøgt af arkæologer i 2012-13. I 800-1000-tallet var Stolpe et regionalt magtcentrum. Den ukranske befolkning kunne - med afbrydelser - bevare deres uafhængighed og deres religion indtil midten af 1200-tallet. Også efter at de pommerske hertuger på dette tidspunkt havde taget magten i landet benyttedes borgen, faktisk helt til slutningen af middelalderen.

I de afdækkede grave har man ud fra skeletterne kunnet fastslå køn og omtrentlig alder for de døde samt i mange tilfælde de sygdomme, de har lidt af, og som måske har medført døden. Nogle skeletter havde skader efter våben, og var altså omkommet i kamp. Nogle sygdomstilstande kunne tyde på forekomsten af hungersnød. I en afstand på ca. 2 km fra borghøjen blev der i en høj ved floden fundet flere sølvskatte, herunder mange mønter (over 500), stammende fra 900-1000-tallet. Blandt disse mønter var der dele af en arabisk dirhem, mange saksiske pfennige, en bøhmisk denar, ungarske mønter samt angelsaksiske mønter fra Æthelred the Unready's tid, der sandsynligvis stammede fra vikinger, der havde fået dem som tributbetaling. (Biermann/Kersting m.fl., 2016). Der blev betalt tribut til danskerne fra den angelsaksiske konge, den såkaldte "danegeld". Mønterne var bevidst gravet ned i jorden. Nedgravningen kan være sket for at sikre værdierne i usikre tider, og deres forekomst vidner vel om en ganske omfattende kontakt med omverdenen. Ved Stolpe har man i 2012 bl.a. fundet en rigt udstyret mandsgrav, sandsynligvis en høvdingebegravelse, hvor der ved siden af den døde – ud for hans venstre hånd - lå et sværd som offergave. Sværdet havde en længde på

98 cm. og dets type tyder på et fremstillingstidspunkt i første halvdel af 1100-tallet. (Biermann: Eine spätslawische Elitenbestattung).

Ved et andet gravfund ved Stolpe blev en af de døde (en mand) målt til en højde på 1,69 m og en alder på ca. 38 år. Han bar spor af tidligere skader forårsaget af pil og spyd samt andre skader som følge af kamp.

I en anden grav vurderedes den døde til en alder på 35-50 år, mens en begravet kvinde vurderedes til 40-50 år.

I en barnegrav var den døde tydeligvis blevet dræbt af en pil, hvoraf en rest af spidsen stadig fandtes i kraniet. (Biermann, Kersting, Roskoschinski, Storch: Neue slawenzeitliche Schatz- und Grabfunde")

Udsigt fra Nationalpark Unteres Odertal mod tårnet i Stolpe. - [Franco Soyke](#), [Nationalpark Unteres Odertal, Blick auf den Stolper Turm](#), CC BY-SA 4.0

Strasburg

Byens grundlæggelse går mere end 750 år tilbage, og den blev i 1267 nævnt som Straceburch.

Arkæologiske undersøgelser har påvist spor af tidlig slavisk bosættelse.

Tantow

(Nord for Gartz/Oder)

I en omtale af Otto von Bambergs missionsrejser til Pommern mellem 1120 og 1130 betegnes lokaliteter som Tantow, Krackow m.fl. som tidligere slaviske landsbyer.

Templin

Ud fra sproglige overvejelser over stednavnets oprindelse såvel som stednavne i omegnen har sprogforskere vurderet, at der er tale om en tidlig germansk indflydelse (til det 5. årh.) og en senere slavisk (fra det 6. årh.), men også om en direkte kontakt mellem samtidige germanske og slaviske bosættere.

Torgelow (1270: Turglove, polabisk: Turoglowy. Rekonstr.polsk: Turzegłowy).

I byen Torgelow (navnet af slavisk oprindelse, betydning: Tyrehoved) ved Uecker-floden har man direkte ved floden indrettet et frilandsmuseum "Ukranenland" med rekonstruerede beboelseshuse, indhegninger, palisader, templer o.m.m.

Museet er bygget ved foden af ruinerne af borgen Torgelow (Castrum Torglowe). I museet vises, hvordan ukrannerne levede i det 9. og 10. årh. Adskilt fra beboelseshusene med en palisade af træ ligger der på floden ved en anløbsbro to historiske skibe/både, rekonstrueret ud den viden, man har indsamlet om bådbygningsteknikken på ukranneres tid. Den ene båd er "Svarog", hvis forbillede blev fundet ved Ralswiek i 1967 og som blev bygget i 1997. Den anden båd, "Swantevit", viser med forbillede i et bådfund fra Charbrowo i Polen, hvordan både blev konstrueret omkring år 1100.

Frilandsmuseet "Ukranenland" i Torgelow, ved floden Uecker.

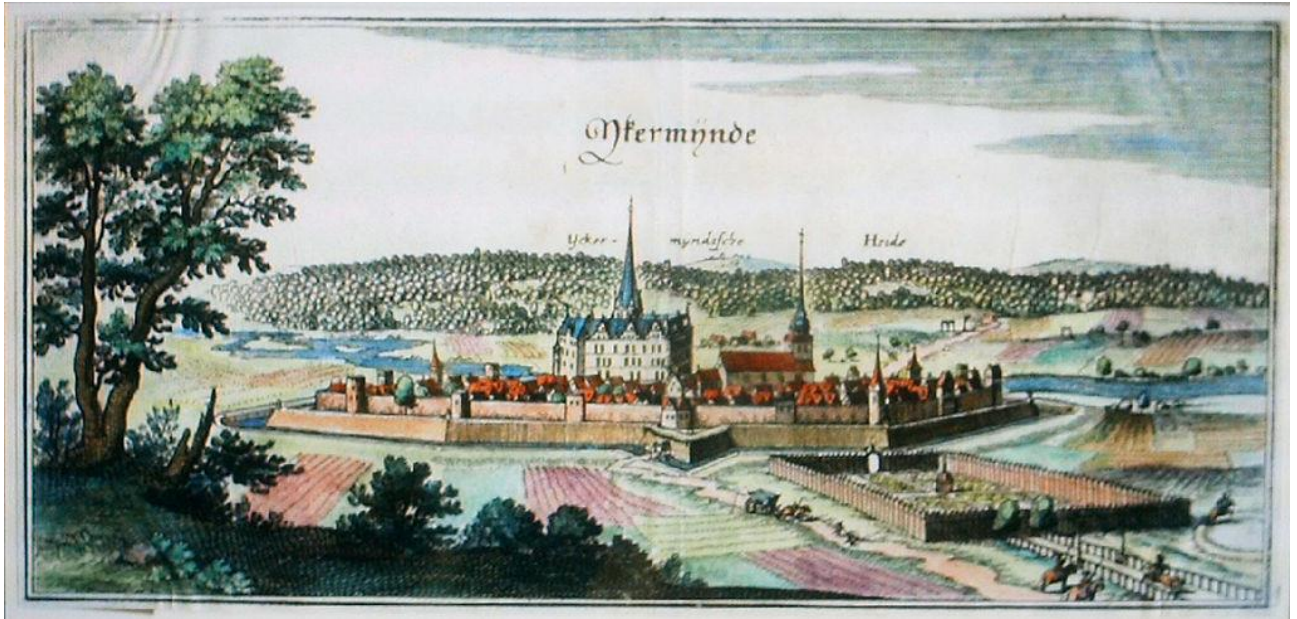
Photo by: [Ökologix](#) at [de.wikipedia](#), [Ukranenland01](#), marked as public domain, more details on [Wikimedia Commons](#)

Ueckermünde

(slavisk fiskerleje og borg, n.1178 som Ucramund) (po: Wkryujście)

Ved slottet i Ueckermünde befandt sig i det 12.årh. et slavisk borganlæg. Man ved ikke, hvor gammelt det har været, men det skulle være blevet kaldt "Rochow", og det berettes, at to pommerske hertuger: Bogislav I og Kasimir I afholdt en landdag her i 1178. Senere blev anlægget erstattet af en tysk borg.

Det nuværende slot er dog opført meget senere.

Ueckermünde i 1600-tallet

Warnitz

(øst for Oberuckersee)

Landsbyen nævntes første gang (med navneformen Warsitz) i 1375 (i kejser Karl IV's jordebog) på hvilket tidspunkt den næsten udelukkende havde slaviske indbyggere. På en ø i søen var der et slavisk voldanlæg.

Zerrenthin

(øst for Pasewalk)

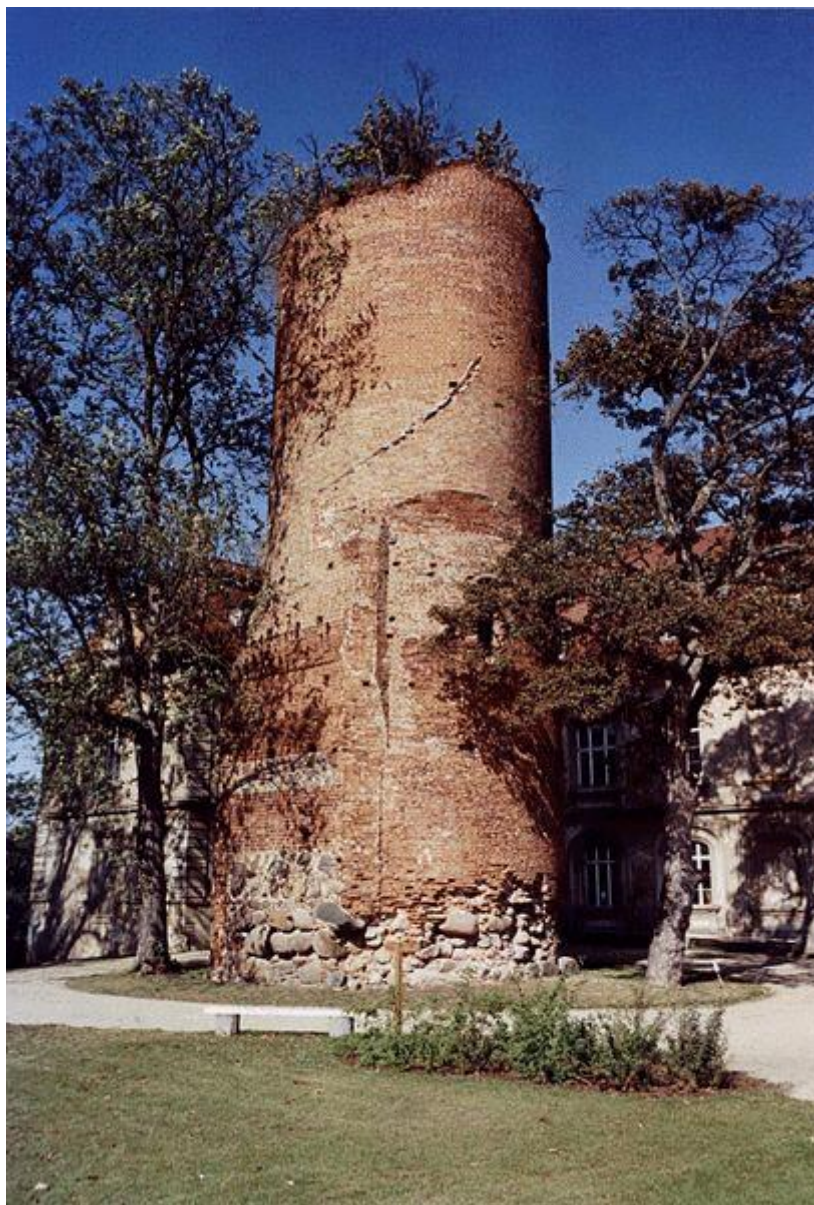
(1216: Sarnotino, 1283 Cerntin.) Af polabisk: Čarnotin(o).

Der er her fundet keramik fra tidlig slavisk tid.

Zichow

(øst for Oberuckersee)

I den tidligere slaviske landsby, hvis navn også er af slavisk oprindelse, byggede tyskerne i det 13. årh. borgen Zichow. Byen er nævnt første gang i 1288.

Borgen i Zichow fra 1200-tallet
[MacElch, Zichow 01, CC BY-SA 3.0](#)

Kilder og litteratur

Antoniewicz, Włodzimierz: O religii dawnych słowian (Swiatowit. 20. 1948-49. S.327-343)

Bartrow, Anna: Die spätslawische Siedlung auf der Klosterhalbinsel (i: Das Nonnenkloster von Seehausen in der Uckermark. Neue Forschungen zur untergegangenen Zisterze am Oberuckersee. Herausgegeben von Felix Biermann und Katrin Frey. Prenzlau, 2014. S.25-32)

Biermann, Felix, Katrin Frey: Einleitung (i: Das Nonnenkloster von Seehausen in der Uckermark. Neue Forschungen zur untergegangenen Zisterze am Oberuckersee. Herausgegeben von Felix Biermann und Katrin Frey. Prenzlau, 2014. S.11-18)

Biermann, Felix: Bischof Otto von Bamberg in Pommern – die Missionsreisen und ihre Wirkung im archäologischen Bild (mit einer Miscelle von Walter Wenzel) (i: Felix Biermann & Fred Ruchhöft (udg.): Bischof Otto von Bamberg in Pommern. Bonn, 2017. S. 97-147)

Biermann, Felix: Der Burgwall von Fergitz (Uckermark) und die Inselsiedlungen der Slawenzeit im brandenburgischen Raum mit Beiträgen von Norbert Benecke, Katrin Frey, Markus Leukhardt, Anne Paulsen und Jan Seifert. (Studien zur Archäologie Europas. Band 28. Bonn, 2016. S. 27-144)

Biermann, Felix: „Der Gnade des Evangeliums unwürdig“ – warum Otto von Bamberg die Ukranen nicht missionierte (Biskup Otton z Bambergu i jego swiat. Wolińskie Spotkania Mediewistyczne IV. Wrocław, 2018. S.211-241)

Biermann, Felix, André Kassube: Flussfunde verschiedener Epochen aus der Ucker bei Nechlin (Heimatkalender Prenzlau. Jahrgang 60. 2017. S.34-44)

Biermann, Felix: Eine frühslawische Siedlung bei Passow, Lkr. Uckermark (Veröffentlichungen zur brandenburgischen Landesarchäologie. Band 41/42 · 2007/2008 (2010). S. 239–296)

Biermann Felix: Kult, Sklaverei, Mord und Totschlag – menschliche Knochen aus slawischen Siedlungsbefunden (Religion und Gesellschaft im nördlichen westslawischen Raum. Herausgegeben von Felix Biermann, Thomas Kersting und Anne Klammt. Langenweissbach, 2017. S. 97-119)

Biermann, Felix: Mittelzentrum im frühgeschichtlichen Wegenetz – eine slawenzeitliche Siedlung bei Melzow (Uckermark) (O. Heinrich-Tamáská, H. Herold, P. Straub, T. Vida (Hrsg.), „Castellum, Civitas, Urbs“. Zentren und Eliten im frühmittelalterlichen Ostmitteleuropa. Budapest, 2015. S. 155-176.)

Biermann, Felix, Thomas Kersting, Philipp Roskoschinski og Susanne Storch: Neue slawenzeitliche Schatz- und Grabfunde von Stolpe an der Oder (Die frühen Slawen – von der Expansion zu *gentes* und *nationes*. Teil 2. Langenweissbach, 2016. S. 51-73)

Biermann, Felix: Skandinavisch-slawische Kontakte vom 7./8. bis 12. Jahrhundert im vorpommerschen Gebiet (i: Pogranicza kulturowe w Europie średniowiecznej. Słowianie i ich sąsiedzi. Redakcja Kazimierz Grażawski & Marek Dulinicz. Brodnica – Warszawa – Olsztyn, 2012. S.77 – 104)

Biermann, Felix, Thomas Kersting, Philipp Roskoschinski, Susanne Storch: Eine spätslawische Elitenbestattung von Stolpe an der Oder (Vorbericht) (i: Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas 70. 2013. S.95-114 (Særtryk))

Biermann, Felix: Über das „dunkle Jahrhundert“ in der späten Völkerwanderungs- und frühen Slawenzeit im nordostdeutschen Raum (Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Mitteleuropas (BUFM). 81: Biermann, „Über das 'dunkle Jahrhundert' im nordostdeutschen Raum“, S.9–26)

Biermann, Felix: Zentralisierungsprozesse bei den nördlichen Elbslawen (i: Zentralisierungsprozesse und Herrschaftsbildung im frühmittelalterlichen Ostmitteleuropa. Herausgegeben von Przemysław

Sikora mit Beiträgen von Felix Biermann, Stefan Eichert, Michal Lutovský, Przemysław Sikora und Martin Wihoda. Bonn, 2014. S. 157-195)

Brather, Sebastian: Archäologie der westlichen Slawen. Berlin, 2008. 449 s.

Büsching, Anton Friedrich: Neue Erdbeschreibung. Band 9, Schaffhausen 1771, (S.1926-1935)

Crousaz, Adolf von: Handbuch der Brandenburgisch-Preussischen Geschichte. Breslau, 1847. 272 s.

Ebo von Michelsberg, Der Pommernapostel Otto von Bamberg. Das Leben des Bischofs und Bekennters, Hrsg. und übersetzt von L. Weinrich, Schwerin 2012.

Enders, Liselott: Die Uckermark. Geschichte einer kurmärkischen Landschaft vom 12. Bis zum 18. Jahrhundert (i: Klaus Neitmann [Hrsg.]: Veröffentlichungen des Brandenburgischen Landeshauptarchivs. Band 28). 2., unveränderte Auflage, Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin 2008.

Forler D. 2005. Ganz gros, ganz, tief, ganz kuhl – Vorratshaltung während der Slawenzeit in Papendorf, Lkr. Uecker-Randow. In H. Jons, F. Luth and T. Terberger (eds.), (*Die Autobahn A 20 – Norddeutschlands längste Ausgrabung. Archäologische Forschungen auf der Trasse zwischen Lübeck und Stettin*) (= *Archäologie in Mecklenburg-Vorpommern* 4). Schwerin: Archaologisches Landesmuseum und Landesamt für Bodendenkmalpflege Mecklenburg-Vorpommern, Archäologische Gesellschaft Mecklenburg-Vorpommern. 2005. S.167–168.

Die Geschichte von Gross Fredenwalde. (Gross Fredenwalde. 7500 Jahre Kultur)
(https://www.gross-fredenwalde.de/?page_id=250)

Gołaszewski, Zenon: Słowianie północni. Gdańsk, 2017. 292 s.

Haut, Friedrich: Pasewalk in der Geschichte. Ein Essay. Pasewalk, 2004. 31 s.

Hendrich, Cornelia: Sensationsfund am Stolper Turm (Märkische Oderzeitung 4.7.2013)

<https://www.moz.de/landkreise/uckermark/schwedt-und-angermuende/artikel90/dg/0/1/1170785/>

Herbord. - [Rudolf Köpke](#) (Hrsg.): *Herbordi Dialogus de vita Ottonis episcopi Babenbergensis*. Hannover 1868

Janik, Michał: Piraci słowiańscy w XII wieku. Słowianie i wikingowie w X – XI wieku. 2006 (Academia.edu)

Kajkowski, Kamil & *Paweł Szczepanik*: The multi-faced so-called miniature idols from the Baltic Sea area (Studia Mythologica Slavica. 16. 2013. S. 55-68)

Kirsch, Kerstin: Slawen und Deutsche in der Uckermark. Stuttgart, 2004. 546 s.

Kozierowski, Stanisław: Atlas nazw geograficznych słowiańszczyzny zachodniej. Atlas des noms géographiques des pays slaves occidentaux. Poznań, 1937. 40 s. + kort

Kosinski, Tomasz: Bogowie słowian. Warszawa, 2019

Kosinski, Tomasz: Wiara słowian. Warszawa, 2020

Lebenslauf des Bischofs Otto von Bamberg

<http://www.ev-kirche-demmin.de/kirche/otto.pdf>

Mapa Polski 1:500 000. Warszawa, WIG, 1947

Meklenburgisches Urkundenbuch. IV. Schwerin, 1867.

Messal, Sebastian, Bartłomiej Rogalski: Frühe Slawen im Pyritzer Land. Deutsch-polnisches Forschungsprojekt 2010–2013 (Analecta archaeologica ressoviensia. Volume 12. Rzeszów, 2017

Mollerup, W.: Kong Erik af Pommerns udenlandsrejse i 1423-1425. (Historisk Tidsskrift. 5.række. III bind. 1881-1882. Side 713-744. Side 730)

Mühle, Eduard: Die Slaven im Mittelalter. Berlin, Boston: De Gruyter, 2016. (Das mittelalterliche Jahrtausend / hrsg. von Michael Borgolte ; 4)

Nagirnyj, Mikola et al.: Pytannja sporidnenosti ukraïnciv ta zachidnoslov'jans'kich ukviv: Toponimičnyj aspekt. (Etnicna istorija narodiv Jevropy. Zbirnyk naukovych prac'. Kyïv, 2018. S. 10 -13)

Nippert Erwin: Die Uckermark. Zur Geschichte einer deutschen Landschaft. / Erwin Nippert. – Berlin, Brandenburgisches Verlagshaus, 1996.

Polabian Gods Part V Final –Saxo Grammaticus' Gesta Danorum Book XIV (In Relevant Parts). 2015

Popowska-Taborska, Hanna: Z językowych dziejów Słowiańszczyzny. Warszawa. 2004. 434 s.

Reginonis Abbatis Prumiensis Chronicon cum Continuatione Treverensi. (Udgivet af Friedrich Kurze. Hannover, 1890. 196 s.

Roskoschinski, Philipp: 983. Der Aufstand
([https://www.academia.edu/11427070/983 - Der Aufstand](https://www.academia.edu/11427070/983_-_Der_Aufstand))

Rzetelska-Feleszko, Ewa: Polabisch (i: Miloš Okuka (Hrsg.): Lexikon der Sprachen des europäischen Ostens. Klagenfurt 2002).

Saxo Grammaticus: Gesta Danorum

Schmidt, Volker: Tierische und menschliche Bauopfer bei den Nordwestslawen (Studia Mythologica Slavica. 4.. 2001. S. 25-34)

Schwartz, A.G.: Pommersche Lehn-Historie. 1740

Schreiber, Johann Georg: Die Neue-Marck und die Ucker-Marck in der Marck Brandenburg. Verlag: Leipzig, J. G. Schreiber, 1750

Słupecki, Leszek Paweł & Roman Zaroff: William of Malmesbury on Pagan Slavic Oracles (Studia Mythologica Slavica. 2. 1999. S. 9-20)

Spangshus, Chr.N. Folket i nordvest Træk af Obodritterrigets historie og dets stilling i Europa mellem yngre jernalder og tidlig middelalder. Holstebro, 2018 (http://www.spangshus.dk/historie/vestslav5_obodritterne3.pdf)

Spangshus, Chr.N.: De slaviske folks oprindelse, hjemland, udbredelse og sprog samt vandringerne mod vest. Holstebro 2018
(http://www.spangshus.dk/historie/vestslav1_slaverne2.pdf)

Svenson, Attila: Wo stand die Schwedter Burg? (Mysterien der Schwedter Heimatgeschichte Nr. 2. 2015. S. 1-14)

Widukind /Widukindus Corbeius: Res gestae saxonicae. (før 965) Bog 3. Kapitel 42.

Wyrozumski, J.L.: Historia Polski do Roku 1505. Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984.

Zaroff, Roman: Germanization of the Land Between the Elbe-Saale and Oder Rivers. Colonisation or assimilation? (*Proceedings of The University of Queensland History Research Group*, No. 9, 1998, pp. 1-19)

Zaroff, Roman: The origins and evolution of the northeastern and central polabian (wendish) religious and political system. Brisbane, 2000. 272 s. (phd Thesis at The University of Queensland, Brisbane, Australia)

Zaroff, Roman: Perception of Christianity by the Pagan Polabian Slavs (*Studia Mythologica Slavica*. 4. 2001. S. 81-96)

Zaroff, Roman: Politics and Priests in a Pagan Slavic Principality. (*Collegium Medievale*. 20. 2007. S.3-28)